

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
у співпраці
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди
Національний літературно-меморіальний музей Г.С.Сковороди
(Сковородинівка, Харківська обл.)
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ)
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Віденський приватний університет Вебстера (Австрія)
Інститут психології, Школа мистецтв і наук Державного університету імені Іллі (Тбілісі, Грузія)
Вюрцбурзький університет Юліуса Максиміліана (Німеччина)
Варшавський університет (Польща)
Університет Яна Вижиговського (Полковіце, Польща)
Філософський факультет Бухарестського університету (Румунія)
Університет Костянтина Філософа в Нітрі (Словаччина)

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА У СУЧАСНОМУ БАГАТОВИМІРНОМУ СВІТІ

**Збірник тез
VIII Міжнародної науково-практичної
конференції**

16 листопада 2022 року

Львів 2022

спокою. Розкривається серце назустріч (своєму) покликанню – це означає, що воно реалізує первинну інтенціональність, а саме: глибинний зв'язок людини з буттям.

Згідно із Едмундом Гуссерлем, інтенціональність є спрямованістю свідомості на об'єкти, тобто свідомість є завжди “свідомістю про щось чи когось”, тобто не існує “порожньої свідомості”. Едмунд Гуссерль використовує поняття інтенціональності для того, аби подолати розрив між суб'єктом і об'єктом у стані “природної установки” свідомості. Стан “природної установки” свідомості вводиться Едмундом Гуссерлем для того, аби показати, що у повсякденному житті домінує свідомість, яка протиставляє себе об'єктам та визнає їх незалежними від себе. Вводячи інтенціональність свідомості, Едмунд Гуссерль досягає двох цілей: 1) він долає розрив між суб'єктом і об'єктом та 2) він встановлює кореляційний зв'язок між ними. Відтак, свідомість є буттям (об'єктив), а це означає, що свідомість знаходиться у-світі (об'єктив), а сам світ (об'єктив) є корелятом свідомості. Пізнаючи власну свідомість, я пізнаю світ і навпаки, пізнаючи світ, я пізнаю свою свідомість. Буття охоплює свідомість та світ — це певна цілісність, в якій знаходиться людина, як свідомість. Гуссерль все-таки притримується егологічної структури свідомості, тобто він каже, що поза “Я” свідомість не існує. Ба більше, він стверджує, що існує “вищий світ трансцендентального Я”, є “витоком природного світу (об'єктив)”.

На нашу думку, Григорій Сковорода кажучи про “внутрішню людину”, має на увазі трансцендентальне Я, наділене глибинним зв'язком з буттям (єдністю свідомості та світу) завдяки його інтенціональності та яке “мешкає” в серці. Серце — це метафора для позначення осердя людини з якого починається справжнє буття. Світ без свідомості є “пеклом”, а свідомість без світу є “нещасною” (Гегель). Відтак, пізнати серце (трансцендентальну свідомість чи Я) означає подолати “пекло” і “нещастя” й стати щасливим з відчуттям перебування у раю (за Ляйбніцем, відчувати себе у найкращому зі світів). Отож, самопізнання, згідно із Сковородою, є досягненням щастя та раю на землі. Самопізнання трансцендентальної свідомості (“Я”) дарує людині мир зі самою собою та іншими, “внутрішній спокій” та припиняє гонитву за непотрібними речами. Сковорода каже: “Світ ловив мене та не піймав”. Це означає, що Сковорода не піддався ілюзії існування об'єктивного світу, не підкорився його правилам, дотримування яких означає втрату себе як цілісності, котра усвідомлюється серцем (трансцендентальним Я). Ми знаємо про життя Сковороди все — є його детальна біографія, спогади сучасників тощо. Ми аналізуємо його життя (біографію) об'єктивно на основі емпіричного матеріалу і цей аналіз нам показує, що Сковорода досягнув щастя та відчуття раю на землі — гармонії зі світом, просякненого свідомістю трансцендентального Я (“внутрішньої людини”), вихід за межі якої є великим нещастям.

*Карпінська Р.І., Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького
Зошій І.В., Голоюх С.-М., Михалевич О.,
Львівський національний університет імені Івана
Франка*

УПРАВЛІНСЬКІ ПРИНЦИПИ У ПРАЦЯХ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Актуальність проблеми. Відомо, що для ефективного управління організацією необхідно враховувати наявні та можливі проблеми в управлінні, які можуть бути забезпечені за допомогою превентивної політики організації. Реальний стан управління в Україні та його організаційної культури є недосконалим, про що свідчить малий рівень виробничої ефективності та якості трудової дисципліни значної частини вітчизняних підприємств та їх низька конкурентоспроможність. Необхідно осмислити наявні проблеми та

сформуванню більш адекватну сучасним умовам економіки модель вітчизняного менеджменту та його організаційної культури.

Виклад основного матеріалу. Виникнення управління пов'язане з необхідністю досягти цілей, що неможливо досягти поодиночі. Основним положенням філософії управління персоналом є те, що при правильній організації взаємодії між співробітниками компанії якість трудової діяльності має поліпшуватися. Важливою є можливість задоволення особистих потреб і амбіцій працівників у процесі роботи. Всі шари колективу повинні приймати участь у вирішенні головних завдань компанії.

Г. С. Сковорода уособлював найкращі якості українського народу – розум, любов до волі та свободи та незламність духу. Мудрець, що втілювався у особистість мандрівного філософа, був здатний пробуджувати представників різних ланок суспільства, їх прагнення до свободи та незалежності.

Філософська позиція Г. С. Сковороди, тісно пов'язана із його життєвим шляхом, що ґрунтувався на розроблених ним філософських твердженнях, стала істотним внеском, здійсненим блискучим мислителем в історію української філософської думки. Воно охоплює всі сфери життя суспільства, робить значний внесок в розвиток культури України загалом.

У своєму розвитку управлінська думка прийшла до того, що одержання максимального прибутку можливо лише при співпадінні інтересів і цілей фірми з інтересами виконавців, тобто робітників та службовців, що, у свою чергу, привело до зсуву раціоналізму у бік орієнтації на людський фактор.

Г. Сковорода ще 250 років тому стверджував, що більшість проблем можна вирішити, якщо втілити у життя «сродну» працю. Це питання письменник піднімав у багатьох своїх творах, які не перестають дивувати читачів глибоким змістом, актуальністю та красою висловлених у цих творах філософських ідей. «Сродна» праця — один із головних принципів, які сповідував і намагався реалізувати у своєму житті Г. Сковорода.

Теорію «сродної праці», яка дозволяє учасникам робочого процесу розкрити свій потенціал та творчі здібності, розглядав український мислитель Григорій Сковорода. На думку філософа, важливу роль у створенні підґрунтя для добробуту людини і всього людства має відігравати творча праця. Розмірковуючи про принцип «сродної праці», він мав на увазі поєднання практики з «сродністю», тобто людина повинна братися і виконувати ту роботу, до якої вона має нахил і талант. Але «сродність», стверджував Г. Сковорода, неможлива без працьовитості.

Григорій Сковорода визначає «сродну працю» таким чином, що праця виступає не засобом існування, а є найвищою природною потребою і насолодою особистості. «Сродна праця» розкриває здібності людини, дозволяє їх реалізувати, визначає сенс людського життя, духовно збагачує особистість, допомагає віднайти своє місце в суспільстві. Коли люди працюють у складі групи або команди, кожен з них виконує два типи ролей: функціональну, засновану на професійних навичках і практичному досвіді, і командну, засновану на персональних даних.

Роль команди можна розглядати як показник якості поєднання індивідуальних навичок і досвіду. Для досягнення ефективності в команді важливі не лише вміння, знання та досвід, але й однаково важливі особисті якості й особистісні характеристики усіх членів групи.

Сьогодні все більшу роль починає відігравати вміння менеджера працювати в команді. Цю необхідність часто визначав у своїх працях і Г. Сковорода. Особливо гостро ця проблема стоїть перед нашими вітчизняними керівниками-менеджерами. Адже раніше, в умовах централізованої планової економіки, у такій «сродній праці» не було потреби: необхідно і достатньо було чітко виконувати вказівки «першої особи». І до цього дня багато керівників вважають, що управлінська команда - це якесь коло безпосередніх підлеглих керівника, які точно транслиють управлінські імпульси, що виходять від нього, на всю організацію. Можливості такої «управлінської команди», звичайно, невеликі. Справжня менеджерська команда повинна складатися з професіоналів, знайомих з теорією і практичною діяльністю управлінського консультування. Тому менеджери, які розуміють роль менеджменту як

практичної дисципліни, можуть бути дійсно ефективними управляючими, володіючи навіть мінімальною компетентністю у використанні менеджерських інструментів і прийомів.

Також принцип самопізнання займає одне з центральних місць у філософії Г. Сковороди. Над входом до храму Аполлона в Дельфах була написана фраза «Пізнай самого себе». Сократ зазначав, що її виконання – це умова доброзичливості. Але при всій схожості сократівського принципу із спонуканням до самопізнання, що визначає спрямованість усієї філософії Г. Сковороди, між ними є суттєва різниця. Сковорода, опираючись на традиції східнохристиянської філософії, зазначає, що акт самопізнання є процесом справжнього наближення людини до Бога через занурення у себе. І наслідком такого процесу є не зміна навколишнього світу, а перетворення людини, її обожнення. На думку Сковороди, сенс людського життя виявляється у самопізнанні. У цьому процесі людина розкривається, звертається до найглибших основ свого буття.

Це пов'язано з притаманним філософії Сковороди акцентом на роль серця як осередку духовного існування людини. Філософія серця, яка поєднує віру й розум, зародившись у філософії церкви, мала значне відображення в історії української думки та у вченнях Сковороди. Серце, за Сковородою, є осередком людського в людині, це орган самопізнання і та сила, яка спрямовує людину на шлях самовдосконалення.

Саме тому Г. Сковорода дійшов висновку, що головне – це вчасно помітити в людині нахили до певної діяльності і в жодному разі не перешкоджати розвитку цих нахилів, не заважати духовному та професійному розвитку. І якщо дитині звичайних селян дати змогу займатися музикою, коли вона бажає присвятити своє життя цьому прекрасному мистецтву, а синові можновладця дозволити працювати на землі, якщо він має на це бажання – люди обов'язково стануть щасливішими. Адже коли людина займається улюбленою працею, своєю справою до якої у неї є хист, навіть результати такої діяльності значно зростають.

Тому закономірним завершенням філософсько-життєвих пошуків Г.С. Сковорода — це розроблене ним вчення про щастя. Щастя він розглядає перш за все як стан незалежності та душевного спокою, який досягається шляхом звільнення від тиску навколишнього світу.

Справжнє щастя не залежить від зовнішніх факторів існування і тому може стати надбанням кожної людини. Але це щастя не приходить просто так. Щоб його реалізувати, необхідно опанувати найвищу з усіх наук, якою є наука про щастя як «економіку власного внутрішнього світу». Те, що необхідне для справжнього щастя, є таким же простим і зрозумілим, як повітря й вода. Тому досягнення щастя означає досягнення душевного спокою. Щастя асоціюється з почуттями вдячності та любові.

Але Г. Сковорода не розмірковував про щастя кожної людини окремо. Він вважав, що коли кожен буде займатися власною “сродною” справою, суспільство стане кращим. Життя людини також стане кращим, адже кожна людина – від командира до селянина – буде виконувати свою роботу із задоволенням, творчо і професійно. Шлях до щастя, на думку Г. Сковороди, лежить через моральний розвиток людини. Це визначає особистісний професіоналізм, в основі якого жива людська особистість, існування якої зображується як безперервне самотворення. Так, усі директори, менеджери та інші працівники вищого рівня організації повинні любити свою роботу, захоплюватись тим, що вони роблять, бути справжніми професіоналами. Адже лише в такому випадку вони зможуть правильно організовувати роботу, управляти формальними і неформальними групами, вирішувати проблеми влади та лідерства в колективі, запобігати конфліктам, формувати правильний соціально-психологічний мікроклімат у колективі.

Основним принципом розмежування життя згідно з принципом «спорідненості» чи всупереч йому, за Г. Сковородою, є ступінь наявності потреб, для задоволення яких людина використовує свої вміння та зусилля. Саме тому поняття «потрібно» і «непотрібно» у філософії Г.С. Сковорода порівнюється з парою понять «легко» і «важко». Це означає, що справжній управлінець ніколи не скаже, що поставлене йому завдання є непотрібне. Воно може бути складне, його важко виконати, воно буде не до кінця зрозуміле, але аж ніяк не непотрібне. Адже просто відмовитись від важкого завдання набагато легше, ніж прийняти

такий виклик. Але результат дійсно виконаної роботи, якою б складною вона не була, завжди буде того вартувати.

Висновки. Отже, шлях від визнання принципу «спорідненості» до вчення про щастя пролягає у Г. Сковороди через самопізнання, яке, як уже зазначалося, є основним принципом усієї філософії українського мислителя. «Сродна праця» і правильний розподіл ролей всередині трудового колективу сприяє ефективному робочому процесу та дозволяє кожному його учаснику максимально реалізувати свій творчий потенціал. Коли кожен працівник викладається на повну, то загальна продуктивність роботи стає вищою і колектив досягає значно кращих результатів. Менеджер - людина, яка наділена повноваженнями приймати рішення і вести за собою інших людей, направляючи на досягнення спільних цілей. Завдання менеджера – визначити роль кожного працівника у команді та розподілити завдання так, щоб кожен міг займатися «сродною працею».

“Закон спорідненості” не має винятків. У кожної людини є схильність до “сродної” для себе справи. Саме «сродна праця» дає змогу окремому робітникові отримувати насолоду і самореалізуватися, підвищує якість трудової діяльності. Це призводить до отримання фірмою кращих результатів та більшого прибутку.

Загалом позиція Г. Сковороди – чудова. Заперечуючи існуючу соціальну реальність, він не прагне змінити її ні для щастя мільйонів, ні для задоволення власних «природних» потреб. Він усвідомлює “некорисність” соціального світу як самоцінності зважаючи на справжні потреби людського існування. Для Сковороди, у властивому йому прагненні до свободи і щастя, було істотним усвідомлення того, що бажаного можна досягти на шляху самозаглиблення, у прагненні до найпотаємніших, невідомих, сердечних глибин свого «я», де чекає зустріч з Богом як бажаний результат здійснення мрій про волю і щастя.

1. Збірник наукових праць з актуальних проблем економічних наук, <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/eko/01okt13/59.pdf>.
2. Сучасний менеджмент на виробництві: проблеми та перспективи розвитку., <https://core.ac.uk/download/pdf/84825744.pdf>.
3. «Які життєві принципи сповідував Г. Сковорода?» <https://ukr.school-essay.ru/yaki-zhittyevi-principi-spoviduvav-g-skovoroda-chi-ye-sered-nix-blizki-vam-i-chim-same/>.
4. Філософські ідеї Сковороди | Сковорода Г., <https://ukrtvir.com.ua/filosofski-ideyi-skovorodi/>.
5. Організація роботи в командах, https://otherreferats.allbest.ru/management/00166932_0.html.
6. Особливості управлінської праці менеджерів соціальної роботи, <http://studcon.org/osoblyvosti-upravlinskoyi-praci-menedzheriv-socialnoyi-roboty>.
7. Філософський світогляд “Справжньої праці” Г. С. Сковороди, <https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13098/>.
8. Філософські погляди Г. С. Сковороди – Філософія - KazEdu.com, <https://kazedu.com/referat/162934/1>.
9. Філософія Г. Сковороди, <https://svitppt.com.ua/filosofiya/filosofiya-gskovorodi.html>.

*Качмар В.М., Львівський національний університет
імені Івана Франка*

ІДЕЯ САМОПІЗНАННЯ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ У ПРАЦЯХ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Актуальність дослідження. Концепція самопізнання Г. Сковороди впливає з традицій західноєвропейської духовної культури та грецької Візантії. Духовна культура сприймається нашою вітчизняною культурою з найдавніших часів, має позитивний, розвиваючий зміст, має високе призначення і цінність. Для Г. Сковороди самопізнання було центром усіх